

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу Семенова Олександра Олександровича на тему:
«Обліково-інформаційне забезпечення управління виробничим потенціалом
аграрних підприємств», виконану та подану на здобуття ступеня
доктора філософії за спеціальністю 071 – Облік і оподаткування
з галузі знань 07 – Управління та адміністрування

Актуальність теми дослідження

Відновлення та нарощування виробничої спроможності аграрного сектору України набуває стратегічного значення на тлі масштабних втрат, спричинених війною. За оцінкою Світового банку, потреби у відновленні та відбудові сільського господарства України перевищують 55 млрд дол. США, що визначає необхідність відновлення пошкоджених активів й формування нової моделі розвитку аграрного виробництва. Одночасно відбудова орієнтується на залучення приватного капіталу, технологічне оновлення та приведення виробництва у відповідність до екологічних і цифрових стандартів ЄС.

За таких умов категорія виробничого потенціалу набуває значно ширшого змісту, ніж сукупність наявних у підприємства ресурсів. Для управління принципово важливо розрізняти потенціал, який підприємство має у своєму розпорядженні, фактично реалізований потенціал, невикористані можливості та втрати, що виникають під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників. Особливої ваги набуває здатність виявляти такі зміни не постфактум, а на основі систематичного інформаційного спостереження.

Паралельно відбувається зміна самої інформаційної інфраструктури аграрного виробництва. Цифрові реєстри, дистанційний моніторинг земель, аналітичні платформи та інформаційні системи дедалі активніше використовуються для отримання й опрацювання даних про діяльність агровиробників. Водночас розширення інформаційних можливостей не означає автоматичного підвищення якості управління. Бухгалтерська інформація переважно характеризує вже здійснені операції та вартісні параметри окремих ресурсів, тоді як управління виробничим потенціалом потребує комплексного бачення його структури, рівня використання, динаміки, резервів і можливих

втрат. Отже, виникає потреба організації обліково-інформаційного забезпечення, що забезпечує взаємозв'язок між фіксацією господарських процесів, оцінюванням потенціалу, аналітичним опрацюванням даних, прогнозуванням його стану та інформаційною підтримкою управлінських рішень.

Зазначене підтверджує науково-практичну значущість дослідження Семенова О.О. Запропонований автором підхід до системної структуризації, інтегрованого оцінювання та наскрізного моніторингу виробничого потенціалу забезпечує якісну трансформацію облікових даних у систему управлінських знань. Прикладна цінність одержаних результатів полягає у формуванні дієвого методичного підґрунтя для ідентифікації резервів розвитку, мінімізації втрат та забезпечення стратегічної стійкості підприємств аграрного сектору. З огляду на це, кваліфікаційна наукова праця Семенова О.О. спрямована на розбудову обліково-інформаційного забезпечення управління виробничим потенціалом аграрних підприємств в єдності його теоретичних і практичних аспектів, набуває особливої актуальності та своєчасності.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційне дослідження виконувалось у межах ініціативних науково-дослідних тем кафедри обліку, аудиту та оподаткування Державного біотехнологічного університету: «Інформаційно-аналітичний сервіс управління підприємствами торгівлі в умовах цифрової трансформації економіки» (номер державної реєстрації 0121U114565) та «Удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення дослідження соціально-економічного розвитку аграрного сектору економіки на макро- і мікрорівні» (номер державної реєстрації 0121U113132).

У межах виконання зазначених науково-дослідних робіт особистий внесок здобувача полягає у розробці теоретико-методологічних засад концептуалізації інформаційно-аналітичного сервісу управління підприємствами, а також обґрунтуванні комплексних методичних підходів до трансформації системи макроекономічного моніторингу та оцінювання ефективності розвитку

аграрного сектору. Відтак, тематика дисертації повністю відповідає обраним науковим напрямом, а зв'язок із плановими темами університету є змістовно обґрунтованим.

Наукова новизна результатів дослідження

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних засад та розробленні практичних рекомендацій щодо розбудови обліково-інформаційного забезпечення управління виробничим потенціалом аграрних підприємств в умовах цифрової трансформації економіки та воєнних викликів. Особливістю одержаних результатів є формування концепції безперервного інформаційного циклу, яка забезпечує наскрізну трансформацію облікових даних у систему управлінських знань і дає змогу реалізувати доказовий підхід до прийняття оперативних, тактичних і стратегічних рішень.

До основних положень наукової новизни належать наступні:

- удосконалено науково-методичний підхід до формування облікової політики щодо виробничого потенціалу аграрних підприємств, який, на відміну від існуючих, передбачає інтеграцію ресурсної, кадрової, технологічної, організаційної та інноваційної складових потенціалу у єдину систему бухгалтерського та управлінського обліку шляхом структуризації об'єктів обліку, інформаційних потоків і аналітичних показників, що забезпечує формування інформаційної бази для стратегічного управління виробничим потенціалом;

- удосконалено методичний підхід до формалізації та моніторингу виробничого потенціалу в системі управлінського обліку, який, на відміну від існуючих, ґрунтується на концепції чотирирівневої формалізації виробничого потенціалу (наявний, реалізований, нереалізований і втрачений потенціал), використанні облікових паспортів, матриці моніторингу, інтегрованої управлінської звітності та обліково-аналітичної ідентифікації резервів розвитку і втрат виробничого потенціалу, що забезпечує підвищення якості інформаційної підтримки управлінських рішень;

– удосконалено методичні положення формування інтегрованої системи управлінської звітності про виробничий потенціал, які, на відміну від існуючих, передбачають побудову взаємопов'язаної системи управлінських звітів про наявний, реалізований, нереалізований та втрачений виробничий потенціал, визначення їх інформаційного наповнення, користувачів, періодичності складання та взаємозв'язків із системою управлінського обліку, що забезпечує інформаційну підтримку оперативних, тактичних і стратегічних управлінських рішень;

– удосконалено інформаційно-аналітичне забезпечення стратегічного управління виробничим потенціалом аграрних підприємств, яке, на відміну від існуючих підходів, ґрунтується на інтеграції фінансового та управлінського обліку, інформаційно-аналітичної архітектури, інтелектуального аналітичного модуля, управлінської звітності та цифрових інформаційних потоків у єдину систему підтримки стратегічних управлінських рішень, що забезпечує комплексне інформаційне супроводження процесів розвитку виробничого потенціалу, моделювання стратегічних альтернатив, своєчасне виявлення резервів розвитку та підвищення ефективності стратегічного управління аграрними підприємствами;

– дістали подальшого розвитку понятійно-категоріальний апарат бухгалтерського обліку виробничого потенціалу, шляхом уточнення економічної сутності категорії «виробничий потенціал аграрного підприємства», який, на відміну від існуючих трактувань, розглядається як структурно-функціональна система ресурсів, компетенцій та умов їх використання, що забезпечує трансформацію ресурсної бази у виробничі результати й стратегічну стійкість підприємства та визначає його як самостійний об'єкт інформаційного забезпечення управління; інструментарій інтегрованого оцінювання виробничого потенціалу аграрних підприємств, які доповнено системою взаємопов'язаних субіндексів ресурсного, кадрового, технологічного, організаційного та інноваційного потенціалів, інтегральним індексом розвитку виробничого потенціалу, шкалою інтерпретації результатів і матрицею

управлінських реакцій, що дозволяє здійснювати кількісне оцінювання рівня розвитку виробничого потенціалу та обґрунтовувати стратегічні управлінські рішення; теоретичні положення щодо трансформації облікової інформації в систему підтримки управлінських рішень, які доповнено концепцією безперервного інформаційного циклу «облікові дані – аналітична інформація – управлінські знання – стратегічні рішення», що забезпечує інтеграцію фінансового та управлінського обліку із сучасними інформаційно-аналітичними технологіями управління; концептуальні засади стратегічного моніторингу виробничого потенціалу аграрних підприємств, які розширено шляхом розроблення моделі безперервного стратегічного моніторингу, що інтегрує процедури діагностики, інтегрального оцінювання, прогнозування, сценарного моделювання, контролю реалізації управлінських рішень та оцінювання їх результативності в єдиний цикл стратегічного управління розвитком виробничого потенціалу.

Загалом новизна кваліфікаційної наукової праці визначається формуванням комплексної концепції трансформації обліково-інформаційного забезпечення, у межах якої облікова система розглядається як наскрізна інформаційно-аналітична архітектура, що забезпечує систематичне виявлення нереалізованих резервів і втрат та виступає стратегічним інструментом прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Теоретичне та практичне значення результатів дослідження

Теоретичне значення дисертаційної роботи визначається розвитком теоретико-методологічних засад обліково-інформаційного забезпечення управління виробничим потенціалом аграрних підприємств. Наукову цінність становить авторське трактування виробничого потенціалу як інтегрованої системи ресурсів, компетенцій, технологій та організаційних можливостей, а також його формалізація за станами «наявний - реалізований - нереалізований - втрачений». Розвинуто положення щодо інтеграції фінансового, управлінського та аналітичного обліку, формування безперервного інформаційного циклу

«облікові дані - аналітична інформація - управлінські знання - стратегічні рішення» та комплексного оцінювання виробничого потенціалу на основі системи субіндексів і інтегрального індексу його розвитку.

Практична цінність отриманих результатів полягає в доведенні теоретико-методичних положень до рівня конкретних моделей, методик і рекомендацій, що забезпечують комплексне інформаційне відображення виробничого потенціалу, оцінювання рівня його реалізації, виявлення нереалізованих можливостей і втрат та формування інформаційної основи для планування, контролю і стратегічного моніторингу.

Прикладний вектор дослідження підтверджується впровадженням авторських розробок, зокрема: у діяльність ТОВ «ЗМІЇВ-АГРО» – системи взаємозв'язку складових виробничого потенціалу з об'єктами бухгалтерського обліку та моделі інтеграції фінансового й управлінського обліку (довідка № 27 від 28.11.2025 р.); ТОВ «Балаклія ХПП» - структурно-логічної моделі взаємозв'язку компонентів виробничого потенціалу та інтегрованої інформаційно-аналітичної моделі управління (довідка № 36 від 01.12.2025 р.); ТОВ «КАРАТ-АГРО» – інноваційної структури положення про облікову політику та методичного підходу до інтегрального оцінювання виробничого потенціалу (довідка № 05/03–17 від 05.03.2026 р.); у діяльність Державного біотехнологічного університету – під час оновлення навчально-методичного забезпечення та викладання дисциплін «Аналіз господарської діяльності», «Статистика», «Інформаційні системи і технології в обліку», «Управлінський облік» (акт впровадження від 15.04.2026 р.).

Повнота викладення наукових положень у відкритому друці та апробація результатів дослідження

Основні положення дисертаційного дослідження оприлюднено у відкритому науковому просторі та апробовано на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях. За результатами дослідження здобувачем опубліковано 10 наукових праць, серед яких 4 статті у наукових фахових

виданнях України та 6 тез доповідей у збірниках матеріалів міжнародних науково-практичних конференцій. Опубліковані праці охоплюють основні результати дисертації та відображають розроблені теоретичні положення, методичні підходи й практичні рекомендації щодо розвитку обліково-інформаційного забезпечення управління виробничим потенціалом аграрних підприємств.

Апробація результатів дослідження здійснювалася шляхом представлення та обговорення основних наукових положень на 6 науково-практичних конференціях різного рівня у 2023–2026 роках, що відображено у відповідних публікаціях. Тематика оприлюднених матеріалів безпосередньо пов'язана з проблематикою дисертації та охоплює питання формування і розвитку виробничого потенціалу аграрних підприємств, його облікового, аналітичного та інформаційного забезпечення. У публікаціях послідовно розкрито теоретичні засади формування інформаційної моделі управління виробничим потенціалом, методичні підходи до побудови облікової політики, оцінювання та моніторингу його стану, а також напрями використання обліково-аналітичної інформації у стратегічному управлінні.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та пропозицій дисертації

Сформовані наукові положення, висновки та рекомендації дисертації ґрунтуються на системному поєднанні загальнонаукових, спеціальних та економіко-аналітичних методів, добір яких визначався змістом поставлених наукових завдань. Теоретичне обґрунтування сутності виробничого потенціалу та його ролі в управлінні аграрними підприємствами здійснено із застосуванням системного, структурно-функціонального та абстрактно-логічного підходів. Для дослідження складових виробничого потенціалу, їх взаємозв'язків та особливостей інформаційного відображення використано методи аналізу, синтезу, порівняння, систематизації та класифікації. Розвиток методичного інструментарію обліково-інформаційного забезпечення здійснено на основі

процесного та інформаційного підходів, що дало змогу обґрунтувати інтеграцію фінансового, управлінського й аналітичного обліку та сформувати безперервний інформаційний цикл від облікових даних до стратегічних управлінських рішень. На прикладному рівні використано методи інтегрального та індексного оцінювання, моделювання, моніторингу й прогнозування, за допомогою яких розроблено інструментарій комплексного оцінювання виробничого потенціалу, визначення рівня його реалізації, виявлення резервів і втрат та формування відповідних управлінських реакцій.

Обґрунтованість запропонованих рішень забезпечено їх апробацією на матеріалах аграрних підприємств та впровадженням розроблених положень у практичну діяльність суб'єктів господарювання й освітній процес. Інформаційну базу дослідження сформовано на основі законодавчих і нормативно-правових актів України у сфері бухгалтерського обліку та господарської діяльності, наукових праць вітчизняних і зарубіжних дослідників, даних бухгалтерської, фінансової та управлінської звітності аграрних підприємств, статистичних матеріалів, а також інформаційних ресурсів, що характеризують сучасні процеси цифровізації та трансформації аграрного виробництва.

Структура та зміст дисертації, завершеність та відповідність вимогам

Композиційна побудова дисертації відповідає визначеній меті, завданням і послідовності проведення дослідження та включає анотацію, вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел і додатки. Зміст трьох розділів забезпечує послідовне розкриття теоретичних засад обліково-інформаційного забезпечення управління виробничим потенціалом, розвиток відповідного методичного інструментарію та обґрунтування практичних рішень щодо його оцінювання, моніторингу й інформаційної підтримки управління.

Загальний обсяг дисертації становить 222 сторінки, з яких 179 сторінок припадає на основний текст (7,5 д. а.). Інформаційну та доказову базу дослідження доповнюють 29 таблиць, 43 рисунки та 8 додатків. Список використаних джерел налічує 179 найменувань і займає 20 сторінок, що

забезпечує необхідну теоретичну та інформаційну основу для обґрунтування отриманих результатів.

За змістом і композицією дисертація становить завершене самостійне дослідження, у якому теоретичні положення, методичні розробки та практичні рекомендації утворюють цілісну систему розв'язання наукового завдання щодо розвитку обліково-інформаційного забезпечення управління виробничим потенціалом аграрних підприємств.

Відсутність / наявність порушень академічної доброчесності

Експертне оцінювання дисертації, супровідних матеріалів та результатів перевірки рукопису на наявність текстових запозичень підтверджує самостійність виконаного дослідження та дотримання здобувачем принципів академічної доброчесності. Використані положення наукових праць інших авторів, статистичні матеріали та нормативно-правові джерела належним чином ідентифіковані та супроводжуються відповідними посиланнями. Аналіз опублікованих праць засвідчує особистий внесок здобувача у формулювання наукових положень, розроблення методичних підходів і практичних рекомендацій, представлених у дисертації. Результати перевірки та експертного оцінювання дають підстави вважати, що роботу виконано самостійно, з дотриманням установлених вимог до академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Відзначаючи високий теоретико-методологічний рівень проведеного дослідження, вважаємо за доцільне виокремити низку питань та порад, спрямованих на посилення авторських пропозицій, а саме:

– запропонований автором у п.1.2 методичний підхід до оцінювання релевантності, достовірності та своєчасності даних через розрахунок інтегрального індексу якості облікової інформації (формула 1.1) має значну теоретичну цінність. Водночас, для убезпечення від суб'єктивізму при практичному впровадженні моделі, бажаним є уточнення конкретного

математичного алгоритму та інструментарію визначення вагових коефіцієнтів у структурі цього індексу;

– у п. 2.1 здобувач пропонує якісно новий підхід до формування та структури облікової політики в частині виробничого потенціалу шляхом її трансформації в цифрову інформаційно-аналітичну систему (рис. 2.2–2.4, 2.7–2.8). З огляду на використання різних принципів оцінки активів у фінансовому та управлінському обліку для забезпечення викривлення показників ефективності у межах єдиної корпоративної системи управління бажаним є уточнення порядку нормативно-методичного узгодження даних;

– обґрунтовуючи у п. 2.2 регламенти (табл. 2.3) та розкриваючи зв'язок складових ресурсного потенціалу з об'єктами обліку (табл. 2.4), автор цілком слушно систематизує релевантні інформаційні потоки. Разом з тим, параметрична відповідність структурних компонентів виробничого потенціалу конкретним синтетичним та аналітичним позиціям робочого плану рахунків бухгалтерського обліку аграрного підприємства суттєво посилила б прикладну значущість роботи;

– запропонована здобувачем у підрозділі 3.1 модель циклу трансформації інформації (рис. 3.4) логічно структурує послідовність руху даних від їх накопичення до прийняття рішень. Водночас наукову цінність результатів підвищило б уточнення часової періодичності оновлення інформаційних масивів та обов'язків персоналу при адаптації цього процесу під потреби різних за масштабами діяльності аграрних підприємств;

– представлена у підрозділі 3.3 концепція інтелектуального аналітичного модуля та її апробація на прикладі ТОВ «КАРАТ-АГРО» (табл. 3.11) забезпечує якісну сценарну оцінку управлінських ефектів. Водночас, для підвищення адаптивності розробленого інструментарію в умовах високої турбулентності середовища, доцільно обґрунтувати часові інтервали актуалізації даних та періодичність повторного оцінювання індексів у межах стратегічного моніторингу

Висловлені міркування мають переважно рекомендаційний характер і жодним чином не знецінюють наукову новизну та практичну значущість отриманих результатів.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Семенова Олександра Олександровича на тему «Обліково-інформаційне забезпечення управління виробничим потенціалом аграрних підприємств», яка подана до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» з галузі знань 07 «Управління та адміністрування», за своєю актуальністю, науково-теоретичним рівнем, основними результатами обґрунтованості, новизною та практичним значенням одержаних результатів повністю відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти» із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 03 травня 2024 року № 507.

Сформульовані дискусійні положення та зауваження орієнтовані на окреслення перспектив подальшого дослідницького пошуку здобувача й не впливають на загальний позитивний висновок щодо дисертаційної роботи, а її автор – Семенов О.О. заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 071 «Облікова політика та оподаткування» з галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

Рецензент:

доцент кафедри обліку, аудиту та
оподаткування Державного
біотехнологічного університету,
кандидат економічних наук,
доцент

Наталія БІРЧЕНКО

Підпис: *Наталії Бірченко*
ЗАСВІДЧУЮ
Керівник відділу діловодства ДБТУ
Ірина Мегич